

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koja
ajakiri

SEADUS VÕRDSETE VÕIMALUSTE LOOJANA

POLIITIKUD JA PUUETEGA INIMESED

ÕPETAJATE VALMISOLEK TÖÖKS
ERIVAJADUSTEGA LASTEGA

VÕRDSED VÕIMALUSED HARIDUSES

PUUETEGA INIMESED JA TÖÖ

EPI KOJA VÄLISSUHTED

KOOSTÖÖKOGU JA EPIK TEGEMISED

KÕIKIDE INIMESTE LOOMUSES ON PÜÜELDA VABADUSE,
VÕRDSUSE JA VÄÄRIKUSE POOLE JA NEIL ON VÕRDNE
ÕIGUS SEDA SAAVUTADA.

TEMA KÕRGEAUSUS DALAI LAMA

Head sõbrad!

16. mail 1995 kiitis Vabariigi Valitsus heaks Eesti invapoliitika üldkontseptsiooni "Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid". Kuna tuleval kevadel möödub sellest kümme aastat, siis on aeg teha kokkuvõtteid.

Elu on kümne aasta jooksul palju muutunud ja muutunud oleme ka meie. Erinevate puuetega inimeste organisatsioonide, Eesti Puuetega Inimeste Koja liikmete aktiivse tegevuse, haridusvõimaluste avarumise ja teiste tegurite tõttu on tõusnud puuetega inimeste teadlikkus oma õigustest ja kohustustest.

Organisatsioonide juhid tunnevad hästi puudega inimeste vajadusi ning ühiselt seistakse oma õiguste eest. 2004. aastal alustas tööd koostöökogu, mille aktiivne tegevus on parandanud ja tihendanud sidemeid riigiametnikega. Koostöökogu on kohtunud Riigikogu sotsiaalkomisjoniga, peaministri ja Vabariigi Valitsuse ministritega. Eriti tahaks ära märkida häid suhteid sotsiaalministeeriumi ning haridus- ja teadusministeeriumi asjatundjatega.

Selles ajakirjanumbris anname ülevaate Eesti Puuetega Inimeste Koja välisuhetest ja liikmesorganisatsioonide tööst, mis on tõusujoones arenenud viimase 1,5 aasta jooksul. Tutvustame ka inimeste arvamusi selle kohta, mis meie ühiskonnas vastab puuetega inimeste vajadustele, mis veel mitte.

Soovin kõigile jõudu aktiivseks koostööks ja indu omavahel suhtlemisel. Ainult koos jõuame eesmärkideni!

Helve Luik,

Eesti Puuetega Inimeste Koja eestseisja

Seadus võrdsete võimaluste loojana

I Puuetega inimestele võrdsete võimaluste tagamine

Nii põhiseaduses kui teistes Eesti õigusaktides on isikute põhiõigused ja -vabadused tagatud igaühele, sõltumata tema erivajadustest. Seega kehtivad puuetega inimestele üldjuhul needsamad õigused ja kohustused, mis teistele ühiskonna liikmetele. Nimelt on põhiseaduse §-i 12 lõike 1 järgi kõik seaduse ees võrdsed ning kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varaliste ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

Põhiseaduse § 12 lõikes 1 sätestatud üldise võrdsusõiguse eesmärgiks on tagada, et võrdseid koheldaks võrdselt ning ebavõrdseid ebavõrdselt. See tähendab muuhulgas ka seda, et meelevaldselt, ilma mõistliku põhjenduseta ei tohi ebavõrdset võrdsena käsitleda. Tulenevalt puuetega inimeste erivajadustest ei piisa üksnes üldisest võrdsusnõudest, sest see seaks nad siiski ebavõrdsesse olukorda. Seetõttu eeldab kohustus kohelda puuetega inimesi võrdselt teistega riigipoolset aktiivsust.

Võrdse kohtlemise nõudest ning põhiseaduse § 28 lõikest 4, mille järgi on puuetega inimesed riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all, on riigil ja kohalikul omavalitsusel kohustus võtta kasutusele meetmed, mis tagaksid puuetega inimestele reaalsed võimalused ühiskonnaelus võrdseks osalemiseks. Samas juhiks tähelepanu asjaolule, et põhiseaduses ei ole otsesõnu öeldud, kui suurel määral ning millist abi peab puuetega inimene riigilt saama, et võrdselt teistega ühiskonnaelus osaleda. Sellest olenemata tuleb seadusandjal ühiskonnaelu valdkondade reguleerimisel juhendada muuhulgas ka põhiseaduse ning välislepingute nendest sätetest ning mõttest, mille eesmärgiks on luua puuetega inimestele võrdsed võimalused ühiskonnaelus osalemiseks.

Nii peab seadusandja näiteks hariduse ja tööhõive valdkondade reguleerimisel arvestama Euroopa Sotsiaalharta artiklist 15 tuleneva eesmärgiga saavutada puuetega inimeste sotsiaalne integratsioon ja iseseisev toimetulek.

Eespool nimetatud eesmärkide saavutamiseks on näiteks 1) sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud puuetega inimeste kui sotsiaalsete erivajadustega inimeste sotsiaalhoolekande alused; 2) puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduses, mille eesmärk on puuetega inimeste iseseisva toimetuleku, sotsiaalse integratsiooni ja võrdsete võimaluste toetamine puudest tingitud lisakulude osalise hüvitamise kaudu, on sätestatud toetuste saamise liigid, tingimused ja suurused; 3) lastekaitse seaduses toodud eraldi peatükis välja puudega lapse õigused; 3) hariduseaduse § 7 lõike 2 punktiga 11 ja § 10 lõikega 1 tagatud puuetega inimeste õigus haridusele; 4) töölepingu seaduse § 101 lõige 1 punktid 3 ja 4 näinud ette soodsamaid erandeid töösuhetes: ebavõrdseks kohtlemiseks ei loeta puudega töötajale eeliste andmist, sealhulgas puudega töötaja erivajaduste jaoks sobiva töökeskkonna loomist; samuti puude arvestamist töösuhetes, kui see on oluline ja määrav kutse-õue.

II Õiguskantsleri pädevus ja tegevus

Õiguskantsleri seadusest tulenevalt kuulub õiguskantsleri pädevusse järelevalve õigustloovate aktide põhiseadusele vastavuse üle (§ 1 lõige 1), kontroll põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamise ja hea halduse tava järgimise üle avalikus sektoris (§ 19 lõige 1) ning diskrimineerimisvaidluste lahendamine (§ 1 lõige 5). Õiguskantsleri kantseleis läbi viidud analüüside põhjal olen seadnud endale üheks eesmärgiks tutvuda, kuidas on tagatud puuetega inimeste põhiõigused ja -vabadused ning kas eelmainitud seadustega sätestatud kohustusi riik ka täidab. Riigi üheks kohustuseks puuetega inimesi puudutavate erimeet-

mete rakendamisel on edendada nende iseseisvat toimetulekut ja ühiskonda lõimumist, mille puhul on oluline roll haridusel ja rehabilitatsioonil.

Minu käesoleva aasta prioriteediks ongi olnud analüüsida, kas erivajadustega laste õigus haridusele on Eestis tagatud.

Seetõttu teostasin kontrollkäike Tallinna 1. Internaatkooli, Pärnu Kuninga Tänav Põhikooli ning Türi Toimetulekukooli. Neist kontrollkäigul Pärnu Kuninga Tänav Põhikooli sai kinnitust koolipõhise integratsiooni kasulikkus, tõhusus ja toimivus. Antud koolis õpivad koos tava- ja abikooli õpilased ning nõnda külg-külje kõrval õppides on lapsed harjunud varakult hindama inimeste erinevusi ning suhtuma üksteisesse sallivalt. Pikemas perspektiivis tähendab see eelarvamuste järk-järgulist vähenemist, mis aitab erivajadustega inimestel tunda end ühiskonnas võrdväärsete liikmetena.

Kõige teravama ja läbiva murena on seni välja koorunud õppekavadele vastava kirjanduse ja õppevahendite puudumine. Kirjastajatel pole õpikute väikese tiraaži tõttu tulus neid trükkida. Teine probleem on tingitud rahastamissüsteemi jäikusel. Juhtisin haridus- ja teadusministri tähelepanu mõlemale eespool nimetatud probleemile 2004. a juunikuus. Minister möönis oma vastuses mulle, et kehtivas süsteemis on puudusi ning andis teada, et erivajadustega lastele õppekirjanduse subsideerimise alused on välja töötamisel ja rahastamisskeem ülevaatamisel.

Puuetega inimeste iseseisva toimetuleku soodustamise ning ühiskonda lõimimise juures on oluline osa ka hästi toimival rehabilitatsioonisüsteemil. Rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks on riigil loodud esmased alused sotsiaalministri 19.02.2004 määruses nr 15 "Erivajadustega inimeste riigieelarvest finantseeritava rehabilitatsiooniteenuse kulu hüvitamise kord 2004. aastal", mis reguleerib rehabilitatsiooniplaani koostamise ja selle alusel osutatava teenuse kulu hüvitamist. Kuigi antud rehabilitatsioonisüsteemi väljatöötamine näitab tõsist edasiminekut tõhusa ja puuetega inimeste sotsialiseerimist edendava võrgustiku suunas, on siiski veel mitmeid puudujäärke, mis takistavad igal puuetega inimesel sellest kasu saamast.

Osutasin sotsiaalministrile, et eeltoodud määrusega oli ta asunud seadusandja asemel piirama põhiõigusi ja -vabadusi, kehtestades piirangud osutatavate teenuste mahu, hüvitamise ulatuse ja kvaliteedi üle. Samuti oli kõnealune määrus takistuseks rehabilitatsiooniks ettenähtud vahendite väljamaksmisel, kuna rehabilitatsioonikulude hüvitamine on võimaldatud vaid Sotsiaalkindlustusameti kaudu, kuigi sotsiaalhoolekande seaduse § 46 lõike 1 kohaselt on sotsiaalteenuse või vältimatu sotsiaalabi või muu abi osutajal õigus saada tehtud kulude eest tasu isiku elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt. Nüüdseks on mul hea meel tõdeda, et Riigikogu menetlusse on jõudnud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise eelnõu, milles on sätestatud rehabilitatsiooniteenuse osutamise tingimused, kord, teenusele esitatavad nõuded jne.

III Kokkuvõte

Käesoleva ajakirja erinumbri põhiteemaks olev Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsioon ei ole Riigikogule siduv dokument, sest see on heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse poolt. Seetõttu ei ole ehk kõige õigem üritada hinnata riigi kohustusi ja nende täitmist selle dokumendi põhjal. Küll on aga Eestile siduvad mitmed teised rahvusvahelised ja siseriiklikud aktid, mis sätestavad puuetega inimeste õigusi ja erivajadustest tulenevate erimeetmete vajadust, millest osaliselt ka siinses artiklis juttu on olnud.

Lõppkokkuvõttes on aga seadusesõnast tähtsam riigi võetud kohustuste ja seatud eesmärkide tegelik ellurakendamine, mis aitaksid muuta erivajadustega inimeste elu täisväärtuslikuks. Just sellele mündi poolele üritan oma töös keskenduda ka mina ning olen alati tänulik avaldajatele, kes minu tähelepanu eriti olulistele kitsaskohtadele pööravad.

Allar Jõks,

õiguskantsler

Oleme sinuga!

Koostöös oleme suutnud Eestimaal alustada muudatustega, mis toovad meie ellu õiglust.

Koos suudame hoida kurssi tasakaalustatud arengule.

Meie koostööst ja enesekindlusest oleneb, kas suudame ehitada üles inimest austava ja väärtustava Eesti ühiskonna ning riigi.

Mind paluti kirjutada ajakirjale Sinuga sellest, kuidas on Riigikogu sotsiaalkomisjon oma töös arvestanud Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsiooni "Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid", mis on heaks kiidetud Eesti Vabariigi Valitsuse 16. mai 1995. aasta istungil. Eriti paluti silmas pidada 14. reeglit "Poliitiline otsustamine ja planeerimine", mille alusel peab riik kindlustama, et invaküsimused oleksid lülitatud kõikidesse olulistesse poliitilistesse otsustesse ning riiklikku planeerimisse

Lisaksin, et 15. reegli kohaselt peab riik tagama, et puuetega inimeste organisatsioonid võtaksid osa puuetega inimeste õigusi puudutavate riiklike õigusaktide väljatöötamisest, samuti selliste õigusaktide pidevast hindamisest.

Siin jõuame paratamatult puuetega inimeste organisatsioonide elujõu ja nende tegevuse rahastamise juurde. Nimelt eksisteerivad puuetega inimeste organisatsioonid suures osas hasartmängumaksu rahade tõttu. Rahataotlused tuleb esitada pikka aega ette, kuid projektide läbiviimise ajaks on hinnad sageli niivõrd muutunud, et eelarve tuleb ümber teha. Selline tegevus on vabatahtliku tööna raske. Ka aruandlus on keeruline ja bürokraatlik. Muidugi, riik on raamatupidamine, kuid seda raamatupidamist peaks lihtsustama, silmas pidades eelkõige inimest. Olengi oma töös kõige olulisemana näinud inimkesksust, suhtlemist kõigi osapooltega.

Möödunud aasta augustis toimus ümarlaud, millest võtsid osa puuetega inimeste ja kutsehaigete esindajad. Samalaadne üritus toimus tänavu 19. oktoobril.

Küllalt palju räägitakse Eesti edusammudest ning pealtnäha see nii ongi, kuid puuetega inimestes võib niisugune tõdemus tekitada solvumise, ilmajätuse ning usaldamatuse tunde. Seepärast oli selle kohtumise pealkirjas sisalduv küsimus – kuidas saavutada tasakaalu? – igati õigustatud. Lisaks puuetega inimeste probleemidele oleme Riigikogus viimase aasta jooksul riiklikult tähtsa küsimusena arutanud demograafilist olukorda Eestis ja lastekaitsega seonduvat. Sel moel oleme püüdnud juhtida avalikkuse tähelepanu probleemidele ning otsinud neile lahendusi. Ja loomulikult on enne nende küsimuste sotsiaalkomisjoni ja Riigikogu saali jõudmist toimunud ridamisi seminare, nõupidamisi ja kohtumisi mitmel pool Eestis. Ainult nii – ühiselt probleeme teadvustades saame liikuda edasi.

Selle kirjutise valmimise aegu, 19. oktoobril toimus puuetega inimeste esindajate kohtumine Riigikogu sotsiaalkomisjoni rahvaesindajatega, millest võtsid osa ka sotsiaalminister Marko Pomerants ja rehabilitatsiooniteenuste pakkujate esindus. Rääkisime puuetega inimeste rehabilitatsiooni vajadustest ja võimalustest ning püüdsime leida vastust küsimusele, kuidas saavutada tasakaal, mis ei sõltu ainult puuetega inimeste füüsilisest, vaid ka psühhosotsiaalsest rehabilitatsioonist. Kaasnevad ju puudelisuse kui seisundiga alati mitmesugused hingehädad ja sotsiaalsed vastuolud, mis võivad olla kehalistest piirangutest suuremadki. Inimene võib põdeda psüühiliselt märgatavalt kauem kui kestavad füüsilised vaegused. Nii võib inimene muutuda pessimistiks, kaotada usu tulevikku. Seepärast näen ühe meie ülesandena taastada puudega inimestes usk, lootus ja armastus – eelkõige enesearmastus.

Puuetega inimesi tuleb senisest rohkem ühiskonna ellu kaasata, nõnda et nad ei sulguks enesesse. Ühiskondlikus elus kaasalöömine parandab elukvaliteeti, kallutab negativismist elujaatuse suunas, lisab elujõudu ja elurõõmu. Täiesti ilmselt kuulub selle protsessi juurde inimlik suhtlemine, üksteise ärakuulamine, üksteise vajadustega arvestamine. Rehabilitatsiooniteenus muutetakse eesmärgistatumaks ja selgemaks, rehabilitatsiooniasutusele pannakse kohustus inimesi

senisest rohkem juhendada ning töö- ja kutsealaselt nõustada.

Puudest tingitud lisakulutuste kompenseerimiseks makstakse 2004. aastal otsetoetustena välja ligi 600 miljoni krooni. See on suur raha, aga kuna puudega inimesi on palju, siis jagub igale täiskasvanule olenevalt puude astmest 200-640 krooni kuus ja see pole sugugi palju. Seepärast oleme otsinud võimalusi täiendavate rahaliste vahendite eraldamiseks 2005. aasta riigieelarvesse, milles suureneb tehnilistele abivahenditele ja rehabilitatsiooniteenustele määratud rahasumma senisega võrreldes näiteks mitme miljoni krooni võrra.

Oluline on kindlasti arendada puuetega inimeste tööhõivet, koolitust ja koostöövõrgustikke, et puuetega inimesed saaksid jõukohast ja rahuldust pakkuvat tööd.

Peame suurendama kulutusi aktiivsele tööturupoliitikale – sellele kulub Eestis praegu alla poole protsendi SKTst, paljudes riikides kulutatakse aga 3-4%. Ajakohastada tuleks invaliidipoliitika üldkontseptsiooni, üle tuleks vaadata puude või töövõimetuse määramise protseduuride kord.

Puuetega inimestele tuleb luua kõik tingimused nendes peituvate võimete taastamiseks, hoidmiseks ja kasutamiseks. Et selleni jõuda, pole sageli väga palju vajagi, piisab, kui märkame üksteise probleeme ja ütleme: "Lahendagem need koos! Me oleme sinuga!"

Mai Treial,

Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees,
Eestimaa Rahvaliit

Milline on õpetaja valmisolek tööks puuetega lastega?

Hariduse üldeesmärk on luua kõikidele õpilastele võimalused kvaliteetse ja võimetekohase hariduse omandamiseks ja tingimused elukestvaks õppeks, sõltumata elukohast või sotsiaalsest taustast.

Võrdsete võimaluste põhimõtet ja kõikide inimeste individuaalseid õppimisvajadusi silmas pidades on haridussüsteem arenenud kohandatud õppe ja suurema paindlikkuse suunas. Seda kajastab ka programm "21. sajandi haridus".

Koostatud on UNESCO programm "Haridus kõigile" ja Põhjamaade koostöökava "Kool kõigile", mis toetavad selle eesmärgi realiseerimist tegelikus elus. ÜRO standardreeglitele toetuva EV invaliidipoliitika kontseptsiooni mitu reeglit käsitlevad samu võrdsete võimaluste põhimõtteid hariduses.

Eesti riik on ühinenud paljude rahvusvaheliste lepetega ja ratifitseerinud Euroopa sotsiaalharta, allkirjastanud koostöökohustusi puuetega inimeste organisatsioonidega. Seega on riik võtnud endale kohustuse arvestada nende põhimõtetega kõigi tegevuskavade koostamisel ja realiseerimisel.

Kui me tahame ühiskonnas positiivseid muutusi, tuleb alustada haridussüsteemist – kool peab olema tulevikuühiskonna väike mudel.

Uue mõtteviisiga, demokraatlikud, hoolivad ja sallivad, keskkonnahoidlikud inimesed kujunevad demokraatlikus kõikidele lastele mõeldud koolisüsteemis.

Kui räägime teadmispõhisest majandusest, intellektuaalsest ja emotsionaalsest kapitalist, siis peame samuti alustama koolist, sest uutele põhimõtetele, intellektuaalsele ja emotsionaalsele intelligentsile pannakse alus seal.

Muutused koolis viib ellu **õpetaja**, õpetaja on hariduse võti. Just temale esitab kiirelt arenev ja muutuv ühiskond kõige enam väljakutseid, eeldades isiklikku arengut ja hoiakute muutumist.

Haridussüsteem on muutunud – erivajadustega puuetega noored on kaasatud, nad õpivad tihti samas klassis või koolis teiste õpilastega.

Seega peab õpetaja oskama ja tahtma selles keerulises protsessis aktiivselt tegutseda, ta peab nägema iga õpilase individuaalsust ja arvesse võtma tema võimeid. Need on nüüdisaja kõrgendatud nõuded õpetajale ja tema kutseoskustele.

Puuetega inimesed on muutunud nähtavaks – me oleme koos, ühiskond on avardunud ja rikastunud.

Kuid tõelise kaasatuse saavutamiseks on veel palju teha – ei ole tagatud juurdepääs kõikidel koolidele, kodudele, kõigile ei ole kättesaadav ka haridus. Tõrjuvat suhtumist ja mittemõistmist kohtab igapäevaelus nii mõnigi teistest erinev inimene. Kui tahame midagi muuta, alustagem haridussüsteemist.

Uued nõuded õpetajatele on sõnastatud õpetajakoolituse riiklikus arengukavas, kuid sõnade tegudeks saamine võtab päris palju aega. Kõikides õpetajakoolituse õppekavades on moodulid, milles käsitletakse hariduslikke erivajadusi, kujundatakse valmisolekuid õpilase kui indiviidiga partnersuhte kujunemiseks, diferentseeritud õppe korraldamiseks.

Esmaõpe kvaliteedi tagamisel on Haridus- ja Teadusministeeriumi käsutuses kolm hooba – õpetajakoolituse raamnõuded, õpetajakoolituse õppekavade akrediteerimine ja riiklik koolitustellimus, mille põhimõtted on vastavuses õpetajakoolituse eesmärkidega.

Õpetajaks ei tee ainult ülikoolieksamite edukas sooritamine, vaid ka praktiline töö. Põhikoolituse lõpetanud noore õpetaja tööellu siirdumise hõlbustamiseks on sisse seatud kohustuslik kutseaasta. Kutseaasta eesmärk on toetada algaja õpetaja kohanemist kooli kui õppiva organisatsiooniga, arendada edasi esmaõppes omandatud kutseoskusi ja pakkuda tuge kogemuste puudumisest tekkivate probleemide lahendamisel.

Noort õpetajat toetab ja juhendab kutseaastal mentor, kogenud õpetaja, kel on vajalikud oskused. Mentori kui kriitilise sõbra juhendamisel saab karjääri alustav õpetaja praktilisi kogemusi, kujuneb õpetajaks või, vastupidi, tõdeb, et valitud eriala talle ei sobi. Õpetaja isiksusele on samuti kõrged nõudmised, paljuräägitud emotsionaalne intelligentsus on heaks õpetajaks saamise eeldus.

Nii nagu kõigil kutsealadel on ka õpetajaks olemine protsess, pidev muutumine ja täiustumine. Sama tähtis kui põhikoolitus on ka täiendkoolitus. Käivitatud on vajadusi arvestav ja sujuvalt toimiv täiendusõppe süsteem, kus tegevõpetajad saavad omandada uusi oskusi, täiendada oma teadmisi nüüdisaegses pedagoogikas, kohtuda kolleegidega töörühmades, tõsta kvalifikatsiooni.

Koolid on muutunud: teadmiste reprodutseerimise oskuse asemel eeldatakse probleemide lahendamise oskust, õppekavapõhise õppimise paradigmalt soovitakse üle minna lapse individuaalse arengu kavandamisele, lähtudes tema võimetest, mitte puudest. Õppekava peab olema selline, et võimaldab näha igat last. Koolikorraldus peab õpetajat toetama ning kindlustama ressursid. Õppematerjalid peavad olema kohandatud ja vastama õppekavale.

Nõuded õpetajale on kõrged. Kas kõik õpetajad on muutusteks valmis?

Jaan Kallas,

Haridus- ja Teadusministeeriumi kantsler

Võrdsete võimaluste tagamine hariduses

Erivajadustega õpilaste kaasamine haridusellu ja neile seal võrdsete võimaluste loomine on olnud nii eripedagoogika kui ka meie ühiskonna prioriteet. 1992. a haridusseadus rõhutab iga lapse õigust võimetekohasele haridusele elukohajärgses koolis. Vajalike tingimuste puudumisel tagatakse lapsele õppimisvõimalus teises koolis või raskemate erivajaduste korral erikoolis. Ka 21. sajandi haridusprogramm lähtub samadest põhimõtetest ja rõhutab erivajadustega õpilaste (sh puuetega õpilaste) õigust võrdsele kohtlemisele.

Lihasehaigete seltsi noored suvelaagris – ebavõrdsust ainult toolipaksuse võrra.

Praeguse haridusprogrammi üldesmärk on

luua kõikidele õpilastele võimalus kvaliteetse hariduse omandamiseks sõltumata õpilase elukohast või sotsiaalsest taustast.

Niisugune eesmärk tähendab

- õppe kvaliteeti – häid õpetajaid, õppekavu, nüüdisaegset õppekeskkonda ja mõõdikuid nende hindamiseks;
- hariduse kättesaadavust – koolivõrku, koolitransporti, iga õppiija (sh erivajadustega õpilase) individuaalsuse arvessevõtmist nii õppekorralduses kui ka õppe sisus, tugisüsteeme;
- ressursside selget ja tõhusat kasutamist ja seda tagavat koolide rahastamisskeemi;
- osapoolte otsustus- ja vastutusõiguse selgust ja otstarbekat jaotust, mis tähendab suuremaid õigusi koolijuhile ja lapsevanemate ja õppurite osalust haridusküsimuste üle otsustamisel.

Kuidas realselt tagada, et erivajadustega õpilane on kaasatud haridussüsteemi, kooli, klassi, huviringidesse? Kuidas tegutseda nii, et erivaja-

dusega õpilane saaks oma võimeid maksimaalselt arendada ja et kaasatus koolis tähendab ka toimetulekut ja kaasatust ühiskonnas?

Mida oleks vaja teha, et võrdsed võimalused hariduses oleksid realiseeritavad?

Alustada tuleks kindlasti koolieelsest eest, sest kooliks ettevalmistus on erivajadusega lastel puhul väga tähtis.

Seega peaksime tähelepanu pöörama järgmistele valdkondadele:

1) varajane märkamine ja sekkumisstrategiad

- koostöö rehabilitatsiooni meeskonnaga erivajaduse väljaselgitamiseks
- individuaalne lähenemine
- arenguestlus
- eripedagoogilise abi varajane kättesaadavus
- sobiva koolieelse asutuse leidmine
- tugisüsteemide olemasolu (logopeed, psühholoog, eripedagoog jt) ning nende rakendamine lapse arengu toetamiseks;

2) kohandatud ja lapse arengut toetav (barjäärivaba) õpikeskkond:

- füüsiline juurdepääs
- füüsiliselt ja vaimselt turvaline keskkond
- lapsesõbralik ja innustav õhkkond
- kommunikatsiooni tagamine
- jõukohasus
- õppevara kohandamine;

3) saavutustele suunatud õpetus (kvaliteet hariduses, hea kooli mudel):

- õpetajate oskuste, valmisoleku suurendamine
- erinevad õppemeetodid, kohandatud õppevara
- tugiteenused
- jätkuõpe võimaluste tagamine, valmisoleku suurendamine
- üleminekuteks valmistumine, individuaalsete üleminekuplaanide
- koostamine
- individuaalse õppekava koostamine;

4) koostööle ja arengule suunatud õpe:

- loov partnerlussuhe – õpetaja, õpilane, lapsevanem, eripedagoog jt
- perekonna kaasamine õppeprotsessi, (individuaalse õppekava) plaanimisse
- lapsevanemate rahulolu laste koolieluga
- kõikide osapoolte kaasamine ja võrgustiku kujundamine.

Praegu kehtivas haridusprogrammis on rohkem kui kunagi varem tähelepanu pööratud kõikide laste haridusvajaduste rahuldamisele ja iga lapse individuaalsuse arvestamisele. Oleme muutnud seadusandlust paindlikumaks, raske puuetega õpilaste õppeaega põhikoolis on pikendatud kuni kolme aasta võrra. Hindamisiiri on alandanud, et soodustada õpiraskustega lastel põhihariduse omandamist ja anda neile võimalus astuda kutseõppeasutusse, mille erialade valikut on suurendatud võrdsete võimaluste printsiipi silmas pidades.

Kõikidesse õpetajakoolituse õppekavadesse on lisatud moodulid, mis käsitlevad hariduslikke erivajadusi ja eripedagoogikat. Seega on noored õpetajad saanud piisava ettevalmistuse, et nüüdisaegses kaasatud koolis hakkama saada. Ka täiendkoolitustel parandatakse pedagoogide erivajadustega õpilaste õpetamise ja arendamise oskusi.

Muutused haridussüsteemis: kaasatus, võrdsed võimalused, võrdse kohtlemise põhimõte on sõnadest jõudnud tegudeni. Erivajadustega õpilaste arv tavakoolis on mitmekordistunud, sest tugisüsteeme nii tavakoolis kui erivajadustega laste koolis on täiustatud ja õpikeskkonda on kohandatud. Kuid teha on veel palju.

Kaasamine on protsess, mis kestab ja areneb nii koolis kui ka ühiskonnas. Me peame jätkuvalt tegema jõupingutusi ja panustama ressursse selle protsessi arendamiseks ja jätkumiseks.

Kai Kukk,

Haridus- ja
Teadusministeeriumi
nõunik

Elukestev õpe – võimalus muutusi juhtida

**Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus
– nägus ja kaasaegsete õppe- ning
olmetingimustega õppeasutus.**

Maailma rahvastikust moodustavad puudest tingitud erivajadusega inimesed umbes 10% (Eestis umbkaudu 140 000 inimest), nendest 63% on töövõimelises eas, kellest aga töötab vaid 12-13%.

Uute töövõimetuspensionäride arv on viimasel kümnendil kiiresti kasvanud just tööealiste vanuserühmas (30-54-aastased), kelle seas ka tööga hõivatuse määr on enim langenud. Töövõimetuspensionäride arvu kasvu on seostatud rahvastiku tervise halvenemisega, teisalt aga inimeste teadlikkuse tõusuga, millele viitab regionaalsete erinevuste analüüs: töövõimetuspensionäride arvu kasvu üheks põhjuseks oli 1990. aastatel olukorra halvenemine tööturul (Vörk, Habicht 2002). Hoolekandeteenuste võrgustiku olemasolu on üheks eelduseks erivajadusega inimeste sotsiaalse kaasatuse, sh ka tööga hõivatuse parendamisele. Lähtuvalt Euroopa Sotsiaalsete Õiguste Komitee seisukohtadest on ka Eestis pakutavate hoolekandeteenuste peamine ülesanne toetada ühiskonnas väiksema konkurentsivõimega elanikkonna gruppe, kelle hulka arvatakse ka puuetega inimesed, kes vajavad toetavaid teenuseid nii tavapärasel elukeskkonnas toimetulemiseks kui ka osalemisel tööhõives (allikas: Laste ja erivajadustega inimeste hoolekande programm aastateks 2004-2006; Vanemaeline tööjõud tööturul ja tööelus, PRAXIS 2004).

Ühiskonna jaoks on kõige tähendusrikkam näitaja sündide arv. Eestis paraku on viimase aastakümne jooksul sündide arv pidevalt kahanenud. Üks kolmandik elanikkonnast on alla 25-aastased ja 14,3%

vanemad kui 65 aastat (allikas: Riiklike hariduspoliitika ülevaated, OECD 2001). Niisugune statistika paneb kahtlemata mõtlema ja tingib senisest erinevaid hariduspoliitilisi otsustusi. Juba aastaid oleme lugenud formuleeringut elukestev õpe, kuid selle tegelikku tähendust hakkame mõistma alles nüüd 21. sajandi algusaastatel. Muudatused majanduses toovad kaasa muudatusi tööhõives ja ükski tööturule sisenenud kutsekooli lõpetanu ei saa oma tööalast karjääri pikkadeks aastateks ette planeerida ilma, et ei seostaks seda täiend- või ümberõppeks valmisolekuga.

Elukestev õpe, täiend- ja ümberõpe on omandamas täiesti uut, praktilist tähendust meie kõigi jaoks, olenemata vanusest, rahvusest, hariduslikust ettevalmistusest või ka erivajadustest.

Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsioonis "Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglite" 7. reegel "Tööhõive" käsitleb inimõiguste üht olulisimat valdkonda – õigust tööle. 7. reegel ongi jätkuks 6. reeglile "Haridus", sest ka puudega inimene vajab tööjõuturul konkurentsivõimelisena püsimiseks pidevat, elukestvat õppimisvõimalust

2004. aasta 1. septembri seisuga oli Eestis 68 kutseõppeasutust, kus olid loodud tingimused nii põhikui ka keskharidusega noortele end tööeluks ette valmistada. Üheks kutser rehabilitatsiooni võimaluseks erivajadusega õppijale on Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus, kus käesoleval õppeaastal õpib 132 õpilast 18 õpperühmas. Neist diagnostilistes (toime-

tulekukursus, ettevalmistuskursus) õpperühmades on 22 ning kutseõppes 110 õppijat seitsmel erialal. Põhihariduse omandanu saab õppida pagar-kondiitriks, kergerõivaste õmblejaks, tislariks, puhastus- ja arvuti-teenindajaks; keskharidusega noori valmistatakse ette arvuti-teenindajateks ja sekretärideks. Käesoleval õppeaastal avasime kodumajanduse eriala kutseõpperühma nendele hariduslike erivajadustega noortele, kes on põhihariduse omandanud toimetulekukooli riikliku õppekava alusel.

Keskus on eksisteerinud 8 aastat, mis on suhteliselt lühike aeg, et teha suuri üldistusi ja sellest tulenevalt muudatusi. Samas oleme pidevalt jälginud oma lõpetajate toimetulekut ja muutuste juhtimise kaudu püüdnud arvestada nii erivajadustega inimeste soovidega kui ka tööturu vajadustega.

Keskus on igal aastal läbi viinud lõpetanute tööhõive küsitlusuuringud, mis on näidanud, et meie lõpetanute tööga hõivatuse määr on umbes 55% ning et kergemini leiavad tööd pagari-kondiitri eriala, tislari- tööd ning IT-d õppinud. Kergerõivaste õmbleja eriala lõpetanutel on erivajadusest lähtuvalt raskem avatud tööturul tööd saada, kuna eelistatud on kiired, täpsed ning rutiini taluvad töötajad. Ka ennustab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive prognoosi aastani 2010, et rõivatööstuses tööhõivevajadus väheneb, mis puudutab eriti madala kvalifikatsiooniga töötajaid. Kuue aasta uuringutele toetudes otsustasime reorganiseerida kergerõivaste õmbleja eriala järgmisest õppeaastast rahvusliku käsitöö erialaks, mis võimaldab enam paindlikkust ja individuaalset lähenemist ning mille toodangu järele on nõudlus. Rahvusliku käsitöö õppekava kujundatakse olemasolevat tootmisbaasi ja õpetajaid arvestades. Erialal omandatakse 3 õppeaasta jooksul kutsekeskharidus. Keskuse erialaarengu plaanisel oleme lähtunud ka kutsehariduse trendidest ning prognoosidest. Palju oleme arutlenud IT-õppesuuna arenguvõimaluste üle, sest on ju arvutioskus oluline liikumispuuetega inimestel töölesaamiseks. Samas on kutsehariduse- ja tööhõivealased uurimused näidanud, et juba praegu ning ka lähiaastatel on arvutierialad langev trend. Häid ideid oleme saanud aga rahvusvahelisest projekti-tegevusest: nii avamegi järgmisel õppeaastal IT-alased täiend- ja ümberõppekursused nendele, kes valmistuvad AO-eksamiks, ja ka arvutikursused, millest osavõtjatelt me ei nõua alusharidust. Piisab, kui neil on soov kasutada arvutit oma tulevases töös.

Mõtted liiguvad ka teiste erialade täiend- ja ümberõppekursuste peale nt puhastusteeninduse ja õmblemise erialal.

Keskus püüab läheneda paindlikult nii tasemeõppele kui ka täiend- ja ümberõppele. Käesolevast aastast oleme püüdnud kasutada ära ka vabu kohti tasemeõppes täiend- ja ümberõppe korraldamiseks. Kahjuks seab sellele piirid meie õpilaskodu kohtade vähesus, mistõttu väljapoole Tallinna täiend- ja ümberõppe võimalused hetkel ei laiene.

2005/2006. õppeaastal avatakse keskuses eelduskursus üldiste erivajadustega (posttraumaatilised puuded, sügavad liikumispuuded jne) inimestele, et arendada nende füüsilist, psüühilist ja õppimisvõimet tasemeni, mis võimaldaks neil jätkata õpinguid kutseõppes või tööalastel täiend- või ümberõppekursustel.

Eesti tööjõu-uuringu 2000 andmed näitavad, et umbes 3,5% 15-74 aasta vanustest inimestest ja 5,1% töötavatest (31 inimest 1000) antud vanuserühma isikutest osalesid täiendkoolituses. Peaaegu pooled osalejad (45%) läbisid õppe koolitusfirmades või koolituskeskustes, 24% töökohal ja 12% koolis. Kahjuks statistika puudest tingitud erivajadustega inimeste kohta puudub. Lissaboni strateegiaga on Euroopa Liidu liikmesriikidele seatud eesmärk saavutada aastaks 2010 täiendõppes osalemise tasemeks 12,55% (allikas. Kutseõppeasutuste võrgu korraldamine lähtuvalt regionaalsest spetsialiseerumisest, PRAXIS 2003).

Seatud eesmärgi saavutamiseks peaksid kõik kutseõppeasutused Eestis oluliselt enam hakkama tegelema täiskasvanute koolitamisega, s.t täiend- ja ümberõppega. Sama suunda järgis ka Astangu keskus, kui kirjutas oma uude arengukavasse olulise kutserehabilitatsiooni võimalusena erivajadustega inimestele täiend- ja ümberõppekursused, mille protsentuaalne väljund oleks kooskõlas riigi üldise sellekohase planeeritud näitajaga.

Juta Elbing-Nõlvak,

kvaliteedidirektor,
Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus

Puudega inimesed saavad tööd

“Riik peab tunnustama põhimõtet, et puudega inimestel peab olema võimalus kasutada oma inimõigusi, eriti õigust tööle,” sätestab Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsioon, mille valitsus on heaks kiitnud 1995. aastal. Selle põhimõtte rakendamise suunas on kogu aeg liigutud. Tööturumeetmete kontseptsioonis ning uues tööturuteenuste ja toetuste seaduse eelnõus on palju ära tehtud selle nimel, et puudega inimestel oleksid võrdsed võimalused osaleda tööturul.

Praegune olukord

Eesti tööjõu-uuringu andmetel (statistikaamet, 2002) on Eestis puudega inimesi kokku 201 300. Inimesi, kellel puue või pikaajaline haigus piirab töövõimet, on 96 500, 26 500 inimest töötab, mitteaktiivseid on 64 200 ja töötuid 7 100. Seega töötab Eestis vaid iga neljas puudega inimene. Et olukorda parandada, otsustas riik puudega inimestele appi tulla ja alustas sel aastal puudega inimestele tööhõivemeetmete pakkumist. Kõigis maakondades on asunud tööle puudega inimeste tööhõive konsultandid.

Kehtiva seadusandluse kohaselt ei saa 100% töövõimetus tunnistatud isikud end töötuna arvele võtta, kuid neil on siiski juba praegu võimalik nõustamisteenust saada, sest palgatud juhtumikorraldajad tegutsevad aastani 2007 projektipõhiselt ning nõustavad ka 100% töövõimetuid isikuid. Üle poole aasta jagatud konsultatsioonidest on olnud ka kasu – suurenenud on puudega inimeste hulk, kes kasutavad tööhõiveametite teenuseid.

Juhtumikorraldaja ülesanne on tööandja ja töötaja kokkusobitamine parimal võimalikul viisil. Selleks hindab konsultant-juhtumikorraldaja klienti, koostab talle isikliku tegevuskava, arvestades tema puuet ja sellest tulenevaid erivajadusi, hindab töökohta, kooskõlastab tööandja ootused ja nõudmised kliendi ootuste ja nõudmistega, selgitab välja töökohta kohandamise

vajaduse, koostab kohandamistööde eelarve ja jälgib, kuidas töösuhe kulgeb. Kõik need tegevused eeldavad kolme osapoolt – tööandja, töövõtja ja juhtumikorraldaja head koostööd.

Järgmisel aastal on riigi üheks prioriteediks töökohtade kohandamine puudega inimeste tarvis. See annab puudega inimestele võimaluse võrdsetel alustel teiste töötutega saada abi riiklikust tööturusüsteemist. Põhimõte on, et töötajal kaetakse ainult need lisakulutused, mis on seotud tema puudega ja aitavad tal tööd leida ja teha (abistamine töövõtuintervjuudel, töötamiseks vajalike abivahendite hankimine, tugiisikuga töötamine, transport tööle, hoonete ja tööruumide kohandamine).

Töökohtade kohandamise programm asendab praegust ja ainukest puudega inimestele suunatud tööturumeedet – n-õ toetust tööandjale väiksema konkurentsivõimega töötaja töövõtmiseks. Analüüs näitab, et tööandjatele puudega inimeste töövõtmise eest pealemaksmine üksnes võimendab müüti, et puudega inimene ei suuda töötada ning on tööandjale kulukas koorem.

Kuigi töökohtade kohandamise programm on alles uue tööturuteenuste ja toetuste seaduse eelnõu tasemel, on töökohtade kohandamist juba alustatud.

Töökohtade kohandamise programmi väljatöötamist alustati sotsiaalministeeriumi ja Suurbritannia töö- ja pensionide ministeeriumi vahelise Phare projekti “Puudega inimeste tööhõive edendamine” ehk PITE raames. 2003. aastal katsetati töökohtade kohandamist üksikutes maakondades, 2004. aastal on see jõudnud juba kõikidesse maakondadesse. Ka seda teenust pakutakse esialgu vaid projektipõhiselt. Teenuse rahastamiseks kasutatakse valdavalt Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ressursse.

Tänaseks on ESF-st juba rahastatud 2 puudega inimeste projekti. Üks neist toetab Viljandimaa ja teine Ida-Virumaa puudega inimesi tööturule pääsemisel.

Ligi 6 miljonit krooni maksvas Viljandimaa projektis osaleb 30 töötut ja projekt kestab 24 kuud. Eesmärk on, et vähemalt 10 projektis osalenut on aasta pärast tööle saanud. Projekti käigus nõustatakse Viljandimaa töötuid puudega inimesi ja luuakse neile kohandatud töökohti.

Ida-Virumaa projektis osaleb 100 erivajadusega töötut ning projekt kestab samuti kaks aastat. Eesmärk on, et aasta pärast projekti lõpetamist on tööle saanud 18% töötutest.

Tööturuamet valmistab hetkel ette üle-eestilist projekti "Puudega inimeste tööhõive edendamine", et parandada puudega inimeste ligipääsu tööturule ja seeläbi suurendada puudega inimeste tööga hõivatust. Kavandatud on kaasata projekti 930 inimest ning kohandada kuni 385 töökohta.

Nii PITE kui teised projektid on paljuski muutnud suhtumist puudega inimestesse, üle on saadud negatiivsetest hoiakutest ja eelarvamustest. Ärksamad tööandjad on juba ammugi aru saanud, kui hea töötaja võib olla puudega inimene.

Kuna ratastoolis inimene on sunnitud nagunii kogu aeg istuma, siis sobib ta isegi paremini pikaajalist istumist nõudvale töökohale kui kärsitu oma jalal kõndija. Samuti otsivad puudega inimesi ettevõtted, kel on pakkuda osalise tööajaga tööd. Kui enamik inimesi tahab töötada põhikohaga kaheksa tundi päevas, siis riigilt toetust saav puudega inimene soovibki tööd mõneks tunniks päevas, et teenida pensionilisa, suhelda ja tunda ennast vajalikuna.

Lõpetuseks tsiteerin Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsiooni tööhõive 4. alapunkti, mis ütleb, et "tööandjana peab riik looma soodsad tingimused puudega isikute töölevõtmiseks avalikus sektoris". Sotsiaalministeeriumil on kavas luua oma majas töökoht just liikumispuudega inimesele, kutsudes sellega teisi avaliku sektori asutusi üles märkama ja väärtustama puudega inimest ka kui töötajat.

Piret Lilleväli,

sotsiaalministeeriumi tööala asekancler

EPI KOJA UUS LIIGE: MTÜ Eesti Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Selts

ajusonga ja vesipead ei loeta kaasajal enam ravimatuteks väärarenguteks. Tänu teaduse kiirele arengule täienevad pidevalt ravi- ja abivahendid, mis lubavad väärarengust tingitud võimalikku invaliidsust igakülgsest vähendada. Enamus sünnist saati ravitud ja oma puude iseärasustega kohanenud lastest kasvab ja areneb oma eakaaslastega samal tasemel. Nad on õppimisvõimelised, käivad lasteaias ja koolis. Ainult et sellist, nn. teistsugust last tuleb kasvatada, arenada ja eluks ette valmistada tavanormist erinevalt.

1991. aastast tegutseb Tallinna Lastehaigla juures mittetulundusühing Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Selts, mis seob haigeid, nende peresid, meedikuid ja vabatahtlike abistajaid. Seltsi liikmete eesmärgiks on olla üksteisele toeks nii nõu kui jõuga, otsides parimaid võimalusi haigete ravimise, kasvamise ja arenemise jaoks. Ühiselt on võimalik leevendada meil veel ette tulevat seaduste puudulikkust ja sotsiaalset ebaõiglust. Lapsed ja nende vanemad vajavad tuleviku suhtes kindlust ning just sellest seltsist saab kõige uuemat ja õigemad teavet. See, mis viie aasta eest tundus uskumatuna, on täna juba tavaline. Elu on igal juhul elamist väärt!

Kontaktandmed:

Tallinna Lastehaigla

Tervise 28, Tallinn 13419

Telefonid: 6977 239, 6977 175

E-mail: mmchc@lastehaigla.ee

Sotsiaalne kaasatus ja puuetega inimesed

Mis on sotsiaalne kaasatus?

Sotsiaalne kaasatus tähendab kõikide inimeste võimalust osaleda täisväärtuslikult ühiskondlikus elus, sealhulgas töötada ja olla majanduslikult aktiivne. Sotsiaalne kaasatus on edasiarendus vaesuse kontseptsioonist. Erinevalt vaesusest hõlmab kaasatuse mõiste ilmajätuse mitmetahulist olemust, kus lisaks sissetulekule on oluline osa sotsiaalsel tõrjutusel. Tõrjutuse all mõistetakse olukorda, kui inimesel ei ole võimalust pääseda ressursside ja teenuste juurde. Olgu selleks siis näiteks võimalus tööd teha või ligipääs sotsiaalkindlustusele, haridusele, tervishoiuteenustele, kultuurile ja vaba aja veetmise võimalustele või ka infotehnoloogiale.

Sotsiaalse kaasatuse tegevuskava

Vaesuse ja tõrjutuse vähendamiseks koostati 2003. aastal sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum ning 2004. aasta suvel sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava 2004-2006. Nende dokumentidega osaleb Eesti Euroopa sotsiaalse kaasatuse protsessis ning annab ka Euroopa Liidule aru, mida me vaesuse ja tõrjutuse vähendamiseks teeme.

Üheks oluliseks tegevuskava sihtgrupiks on puuetega inimesed ja erivajadustega lapsed, kuna nende vaesuse ja tõrjutuse risk on suur. Teised sihtrühmad, kelle olukorra parandamisele keskendutakse, on töötud (iseäranis pikaajalised töötud ja nn heitunud), lastega pered (nii paljulapselised kui ka üksikvanemate pered), koolist välja langenud ja vägivalla ohvrid. Tegevuskava katab selliseid olulisi teemasid nagu tööhõive, sotsiaalne kaitse (pensionid, toetused, sotsiaalteenused), haridus, tervishoid, kultuur ja e-kaasatus.

Sotsiaalse kaasatuse tegevuskava ei ole "asi iseeneses", vaid erinevate riiklike tegevuskavade ja strategiadokumentide kokku toomine ühtseks strateegiaks. Eesti strateegilised põhimõtted tõrjutuse vähendamiseks on: 1. erinevate riiklike strateegiate integreeritus

MTÜ Noorteklubi Händikäpp teotahteline naiskond

(nt tööhõive, hoolekande ja toetuste süsteemid) 2. üldiste süsteemide arendamine, integreeritud poliitika ja teenusepakkujate koostöö. 3. sihid peavad olema saavutatavad ja ressurssidega kaetud. Nimetatud põhimõtted tähendavad seda, et näiteks sotsiaal- ja tööturuteenused peavad olema seostatud. Samuti et riskirühmad saaksid abi üldistest süsteemidest. See aitab vältida abi saamisega seotud stigma tekkimist. Vähetähtis ei ole ka piiratud rahalistes tingimustes realsustaju säilitamine, ehk keskendumine kõige olulisematele probleemidele ja nende tulemuslik lahendamine. Järgnevalt tutvustaksin Eesti seisukohti vaesuse ja tõrjutuse vähendamiseks tööhõive ning sotsiaalkindlustuse ja hoolekande valdkondades.

Töö on parim kaitse vaesuse ja tõrjutuse vastu

Sotsiaalse kaasatuse seisukohalt on kõige olulisem töö valdkond ja seepärast on Eesti strateegia aluseks printsiip, et töö on parim kaitse vaesuse ja tõrjutuse vastu. Meie peamiseks pikaajalisteks eesmärkideks on kogu tööealise elanikkonna (sh ka puuetega inimeste, keda tavapäraselt ei ole peetud potentsiaalseteks töötajateks) võimalikult kõrge tööga hõivatus ning pikaajalise töötuse ja mitteaktiivsuse ning toetustest sõltumise ennetamine.

Seepärast keskendutakse järgneval kahel aastal eeskätt pikaajaliste töötute ja tööturult tõrjutute (sh puuetega inimeste) tööle saamise võimaluste parandamisele. Oluliseks punktiks on siinkohal aktiivsete tööturumeetmete suurendamine ja töötutele tulemusliku ja vajaliku abi andmine. Näiteks on kavandatud juhtumikorralduse rakendamine ning võrgustikutöö arendamine eesmärgiga töötutele vajaliku ja tulemusliku abi osutamine. See tähendab, et kui kellelgi on tõsisid probleeme töö leidmisega, siis suunatakse ta tööhõiveametis juhtumikorraldaja juurde, kes süveneb konkreetse inimese probleemidesse ning nõustab teda ja püüab näiteks teiste erinevaid teenuseid osutavate ametite abil inimese muresid lahendada, et tal oleks võimalik tööle asuda. Näiteks sellel aastal alustati tööhõiveametites puuetega inimeste nõustamist ning 2005. aastast peaks tööle hakkama ka töökohtade kohandamise teenus. Selle teenuse abil on võimalik nii töökohta kui töö korraldust nii korraldada, et ka erivajadustega inimene tavalisel töökohal hakkama saaks ning oma potentsiaali täielikult kasutaks.

Inimväärne sotsiaalne kaitse

Meie pikaajalisteks eesmärkideks on lastega perekondade vaesuse vähendamine ja ennetamine, piisava sotsiaalabi andmine ning pikaajalistest toetustest sõltumise ennetamine (sh puuetega inimeste), eakatele kohase sissetuleku kindlustamine, sotsiaalteenuste parem kättesaadavus ja kvaliteet ning puuetega laste ja erivajadustega inimeste tõrjutuse vältimine ning puuetega inimestele iseseisva elamise võimaldamine. Mõningate konkreetsete abinõudena järgneval kahel aastal on plaanis toimetulekutoetuste tõstmine. Puuetega inimeste saajate motiveerimine ja toetamine tööturul osalemisel ja paljulapseliste ja üksikvanemate perede toetuste tõstmine. Sotsiaalteenuste poliitika uueks põhimõtteks on inimeste vajaduste esikohale seadmine, mitte olemasolevatest teenustest lähtumine. Väga olulisel kohal on ka sotsiaalteenuste ja tööhõiveteenuste sidumine.

Tegevuskava täitmine

Tegevuskavaga on ette nähtud vägagi konkreetsed tegevused ja sihid vaesuse ja tõrjutuse vähendamiseks.

Väga oluline on seega jälgida selle dokumendi rakendamist. Selles võiksid ka puuetega inimeste organisatsioonid olulist rolli mängida. Sotsiaalministeerium on vastutav tegevuskava täitmise jälgimise eest ning on plaanis juba 2005. a jaanuaris alustada kokkuvõtete tegemisega tegevuskava täitmisest esimesel aastal. Dokumendi rakendamisest on plaanis informeerida nii Vabariigi Valitsust kui ka Riigikogu. Tegevuskava täitmise analüüsimisel on Sotsiaalministeeriumil kavas küsida ka sihtrühmade arvamust 2004. aastaks planeeritud tegevuste rakendamise kohta. Seda on plaanis teha nii infoseminari kui ka elektroonilisi suhtlusvahendeid kasutades. Puuetega inimeste aktiivsus tagasiside andmisel on väga oluline, sest et see on üks (olgugi passiivne) võimalus mõjutada poliitika kujundamist.

Tegevuskavaga on võimalik lähemalt tutvuda Sotsiaalministeeriumi kodulehel (Hoolekanne >sotsiaalne kaasatus).

Mõned näited 2006. aastaks seatud sihtidest:

Puuetega inimestest töötab 30% (2003. a 26%)

Pikaajaliste töötute osakaal kõikidest töötutest on vähenenud 1% võrra

Toimetulekupiiri on tõstetud 500 kroonilt vähemalt 750 kroonini (2005.a)

Tulumaksuvaba miinimum kuus on 2000 krooni

Allpool suhtelist vaesuspiiri elavate laste arv vähenenud 2% (2003.a võrreldes)

Põhikooli katkestajate osakaal on vähenenud 0,4% ni

Keelekümblusprogramm hõlmab 20 muukeelset lasteaeda ja kooli (2003 – 9 lasteaeda ja 11 kooli)

Liina Järviste,

sotsiaalministeeriumi info- ja analüüsi- osakonna analüütik

Toimetaja küsitles Reet Remmelgat

Tunnen Sind juba õige palju aastaid. Vaatamata oma raskele liikumispuudele oled Sa alati olnud aktiivne, igati positiivne ning õppimisaldis inimene.

Praegu lisaks sellele, et teed ise kõvasti tööd, oled ka tööandja.

1. Kas tööandjad võtavad kerge südamega oma ettevõttesse tööle puudega inimesi?

Pole vahet, kas inimene on puudega või ilma, peasi, et tal on tahtmist tööd teha ja ta teeb ka. Sageli jääb puudega inimestel kõik jutu tasemele. Sõnades ollakse valmis, aga kui tuleb otsustada, siis lüüakse kartma. Kui oled olnud pikka aega töötu, see käib ka tervete kohta, siis oled olnud enda päralt. Aga kui töö käib, siis paraku on kõigepealt töö ja alles pärast enda probleemid või lõbu.

2. Mis on hea töötaja määravateks teguriteks?

Kõigepealt soov olla valmis muutusteks, tahtmine teha tööd ja siis õpivõime ning oskus toime tulla.

3. Mitu puudega inimest töötab teie perefirmas?

Oleme kolmekesi. Kahekesi omanikud, kes annavad tervetele tööd ja ka ise muidugi teeme kõvasti tööd – päevad on vahel väga pikad.

4. Paljud väidavad, et tööd ei leia tervegi, rääkimata puudega inimesest. Kas see väide vastab tõele?

Tööd on nii tervete kui puudega inimeste jaoks. Iseasi kas inimesed tahavad tööd teha. Tuleb kuskilt alustada ja siis lõpuks leiad ka selle töö, mis on sulle südame ja võimete järgi sobiv. Loomulikult on puudus oskustööstest nii tervete kui puuetega inimeste hulgas.

5. Mida töö annab puudega inimesele?

Tunde, et ta ei ole riigile ja omastele koormaks, on võrdne teistega. Töö on eneseteostus.

6. Kui Sul oleks valida, kas elada toetustest, sotsiaalabist või eelistad sa tööd teha?

See on rumal küsimus. Olen oma 25 tööaasta jooksul olnud töötaja 3 kuud, s.t kogu oma teadliku elu olen teinud ja tahtnud tööd teha.

7. Palju räägitakse toimetulekutoetusest. Kes seda toetust peaksid saama?

Need kes ei ole võimelised mitte kuidagi endale elatist teenima.

8. Kas kõige vaesemad vajavad suuri toetusi?

Mida kergemini riik jagab kõiksugu toetusi, seda vähem otsivad inimesed tööd – see käib jälle nii tervete, kui puuetega inimeste kohta.

9. Kas võrdsete võimalustega käivad kaasas ka võrdsed kohustused?

Loomulikult.

10. Mida Sa arvad informatsiooni ja rehabilitatsiooni kättesaadavusest tänases Eestis?

Ei oska midagi arvata. Kõige kohta, mida olen teada tahtnud, olen ka infot saanud. Mina ei ole inimene, kes ootama jääb, et keegi teine minu eest muretseks.

11. Mis on see, mida Sina muudaksid, et puuetega inimesed tuleksid oma eluga hästi toime, elaksid aktiivselt, teeksid jõukohast tööd ning oleksid õnnelikud?

Õnn on iga inimese enda käes. Arvan, et õpetada tuleks puudega inimeste vanemaid. Selgitada neile, et kunagi nad kaovad ja nende laps peab siis üksi toime tulema. Puudega laps on aga harjunud sellega, et keegi teine teeb ja toimetab, toob ja viib. Pered toodavad sageli ise saamatuid ja teiste abi lootvaid ja ootavaid inimesi.

Täna vastuste eest!

Koostöökogu – ühenduses peitub jõud

Eelmise aasta septembris toimus Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu juhatuse initsiatiivil kohtumine sotsiaalministriga, kus lepiti kokku moodustada koostöökogu puuetega inimeste probleemide lahendamiseks.

Koosolekul tehti ettepanek, et koostöökogu tegevuses võiksid osaleda riigi tasandil sotsiaalministeeriumi, haridusministeeriumi ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi esindajad; puuetega inimeste organisatsioonide esindajad; kohalike omavalitsuste esindajad.

Omavalitsused ei pidanud vajalikuks koostöökokku alalisi esindajaid nimetada, vaid lubasid osaleda töös kutsete alusel, s.t kui probleemide arutelu nõuab nendepoolset kohalolekut.

Koostöökogu töös osaleb viis puuetega inimeste organisatsiooni, kes nimetavad oma esindust pika ja lohi-seva nime vältimiseks foorumiks. Foorumisse, mis on vabatahtlik, mitte juriidiline esindus, kuuluvad

Eesti Pimedate Liit

Eesti Kurtide Liit

Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Koostöökogu töökord näeb ette, et tööd juhitakse ja koordineeritakse kordamööda. Koosolekud toimuvad vähemalt neli korda aastas, vajadusel sagedamini. Koosolekute vahelisel ajal toimub töö ühistes tööruhmades. Koostöökogu tööst antakse aru 3. detsembril, rahvusvahelisel puuetega inimeste päeval Vabariigi Valitsusele, puuetega inimeste organisatsioonide liikmetele ja üldsusele.

Koostöökogu loomisest saadik on toimunud viis koosolekut. Ministeeriumi ettepanekul on päevakorras olnud põhiliselt kontseptsioonide, tegevuskavade ja

seadusemuudatuste eelnõud. Foorumile on tutvustatud ning arvamusi-hinnanguid-ettepanekuid palutud järgmistele töös olevatele dokumentidele:

- hoolekande kontseptsiooni eelnõule *puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse* muutmise kontseptsioonile sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumile (Eesti sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava esitamiseks Euroopa Komisjonile)
- rehabilitatsiooniteenuse määrusele seoses *sotsiaalhoolekande seaduse* muutmise seaduse eelnõuga Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse töökorralduse ja juhtimisskeemi reformimisele.

Foorumi soovil on päevakorda võetud ja sotsiaalministeeriumile üle antud kirjalikud ettepanekute paketid teemadel, mida Foorum on oma nõupidamistel olulisteks pidanud:

- tehniliste abivahenditega varustamise süsteemi kontseptuaalne täiendamine-korrastamine
- invatranspordi arenguprobleemid
- rehabilitatsiooniteenuse kättesaadavus, eriti puuetega laste rehabilitatsiooni rahastamise probleemid
- invakindlustuse idee tutvustamine
- puuetega inimeste organisatsioonide võrgustiku rahastamine jätkusuutlikkuse tagamiseks
- tehniliste abivahendite ja rehabilitatsiooniteenuse rahastamine 2005.a. riigieelarve eelnõus.

Läbivateks märksõnadeks on olnud *hoolekandekontseptsioon* ja *rehabilitatsioon*. Esimene on raamdokument, kus püütakse kindlaks määrata Eesti hoolekandepoliitika üldalused ja meetmed olukorra parandamiseks, ning teine on teenus, mis järgmisest aastast peab saama riikliku sotsiaalteenuse staatuse läbi sotsiaalhoolekande seaduse. Nii või teisiti haakub

**Koostöökogu liikmed
on lubaduste suhtes
umbusklikud.**

Esiplaanil Genadi Vaher,
Helve Luik, Ants Leemets ja
Signe Falkenberg

enamus tõstatatud probleemidest nende kahe märksõnaga.

Foorumile sai üsna ruttu selgeks, et ka kõige mõistlikumad asjad jäävad pelgalt headeks kavatsusteks, kui ei kaasne nende piisavat rahastamist. Et valitsus teeks poliitilise otsuse ja kuulutaks hoolekande prioriteetseks valdkonnaks, kuhu investeerida, oli kaheldav. Aprillikuisel koostöökogul lubas foorum alustada poliitikute mõjutamist, et nad toetaksid abivahendite ja rehabilitatsiooniteenuse rahastamise sotsiaalministeeriumiga saavutatud kokkulepet 2005. aasta riigieelarve eelnõus. Ministeerium esitas eelnõusse igati põhjendatud taotluse – 48 miljonit krooni abivahenditele ja 38 miljonit krooni rehabilitatsiooniteenusele, mis tagaks puuetega inimestele mõeldud hoolekande kontseptsiooni käivitumise.

Alates maikuust on foorumi põhitöö olnud poliitikutega kohtumisteks materjali ettevalmistamine, võrgustiku ja avalikkuse kursishoidmine toimuvaga. Kevadel kohtuti Riigikogu sotsiaal- ja rahanduskomisjoni, samuti Hasartmängumaksu Nõukogu esimehega. Rahastamist arutati rahandusministeeriumi esindajatega. Kõikjal kinnitati probleemidest arusaamist, rõhutati selgitustöö vajalikkust otsustajate seas, kuna puudega inimestega arvestamine eelarve koostamisel eeldab poliitikute tahet. Kohtumisel sotsiaalministri oli foorumi rõhuasetus tõdemusel, mida olid kinnitanud eelnevad kohtumised: minister on võtmeisik, kes suudab pea ainsana valitsuskoalitsioonis selgitada ja kaitsta eelarve eelnõus puuetega inimestele mõeldud rahalisi vahendeid.

Kui foorum septembri algul taas kogunes, selgus, et riigieelarve eelnõus arengud soovitud suunas puuduvad. Pressiteates, milles teavitati üldsust piketiotsusest, rõhutati, et piketi eesmärk on mõjutada parlamendiliikmeid riigieelarve arutamise käigus nägema arvude taga puudega laste ja täiskasvanute erivajadusi, juhiti tähelepanu lisaeeelarvest raha eraldamise vajadusele abivahendite soetamise ja laenutamise doteerimiseks.

Septembri teisel poolel toimunud foorumi esinduse kohtumised parlamendi erakondade esindajatega ja peaministriga töid kaasa lubadused, et nii lisaeeelarves kui 2005. aasta riigieelarves arvestatakse puuetega inimeste nõudmistega. Uskuma jäädes poliitikute lubadusi tühistati piketiotsus. Kas usaldus õigustab, peavad näitama arvud lisaeeelarves ja riigieelarves, kui

Helve Luik Eesti Raadiot informeerimas.

need lähiajal vastu võetakse. Kui lubadused realiseeruvad konkreetsetes eelarvenumbrites, on foorum suutnud koostöökogus antud sõna pidada ja midagi käegakatsutavat korda saata.

Mida öelda foorumi ja koostöökogu aastase töö kohta?

Arvan, et kõige hinnatavam oli mõlema esinduse koostöö.

Tähelepanekuid foorumi poole pealt:

- kinnitust leidis vana tõde, et ühenduses peitub jõud. Foorumisse kuuluvate organisatsioonide üksmeelne tegutsemine eesmärgi nimel oli inspireeriv. Ühiselt tehti ära suur töö kohtumisteks ettevalmistumistel, koosolekutel, koostöökogus ja poliitikutega kohtumisel esineti ühise platvormiga;
- aasta andis väärtuslikke kogemusi, mis lisavad enesekindlust alustatud tööd jätkata. Läbirääkimistel poliitikutega suutsime käituda arvestatava partnerina, esitada selgeid ja argumenteeritud nõudmisi, lõpuni nendele kindlaks jääda;
- lobitöö käigus poliitikutega suutsime puuetega inimesi ja nende probleeme avalikkuse ette tuua rohkem kui eelnenud aastatel (pressiteated, artiklid ajakirjanduses ja nende vastukajad, esinemised televisiooni- ja raadioprogrammides);
- murelikuks teeb inimeste nappus, kel oleks aega, suutlikkust ja tahet süüvida probleemidesse ja nendele lahendusi otsida. Vabatahtlikelt on seda ka raske nõuda. Murelikuks teeb, et tegijad väsivad.

Märkusi koostöökogu poole pealt:

- koostöökogu kui töövormi tunnistas positiivseks ka ministeerium;
- kuigi taheti kohe käegakatsutavaid tulemusi, selgus, et tee eesmärkideni on pikk. Oluline oli dialoogi alustamine, probleemide ühine arutamine ja püüd lahendusi leida;
- positiivne oli tendents arvestada seadustes puudega inimestega, mitte teha neile eraldi seadusi;
- masendav oli sotsiaalvaldkonna alarahastamine,

ideede ja tegevuste takerdumine rahapuuduse tõttu;

- riigi tasandil oli probleemiks institutsioonidevaheline koostöö, anti küll eksperthinnanguid, kuid konstruktiivne koostöö puudus. Selle taha jäid pidama paljud lahendused;
- tööjõunappus näis kummitavat ka ministeeriumi hoolekandeosakonda. Mitmesse foorumi ettepanekusse, ei jõutud süveneda, kuna pidevalt oli midagi kiireloomulisemat ees. Foorumi abivahendite töögrupp töötas aasta algul välja hulga ettepanekuid ja soovitusi abivahenditeteenuse süsteemseks arendamiseks. Neid lubati arvestada ministri igaaastase abivahendite määruse koostamisel. Määruse koostamiseni pole veel jõutudki;
- mõlemad osapooled olid äärmiselt huvitatud koostöö jätkamisest. Laua taha tuleb saada ka omavalitsused, kuna hoolekandeteenuste peamine osutaja on omavalitsus. Tuleb tagada, et teenus oleks kättesaadav igale puudega inimesele sõltumata elukohast.

Oleme sõnastanud koostöökogu põhieesmärgi – puuetega inimeste sotsiaalne kaitse ja tõrjutuse ennetamine, puuetega inimeste elukvaliteedi parandamine: sidusa poliitika kujundamine ühiskonnas täisosaluse nimel ja selle kaudu.

Oleme alles tee alguses. Tahame koostööd teha kõigi osapooltega, kellest sõltuvad puuetega inimesi puudutavad otsustused.

Selleks jaksu meile kõigile!

Auli Lööke,

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu tegevjuht

Anketeerija nägemus kohtumisest peredega

Augustikuus algatas EPI Koda koostöös sotsiaalministeeriumi ning haridus- ja teadusministeeriumiga projekti, mille eesmärgiks oli välja selgitada erivajadustega laste perede olukord ning nende nägemus peredele osutatavast abist, saada ülevaade toimivatest tugisüsteemidest, rehabilitatsiooniteenuste ja hariduse kättesaadavusest ning kvaliteedist (vt ka Sinuga 2004 nr 3).

Tänaseks on küsitlus läbi viidud Tartu, Viljandi ja Ida-Virumaa maakonna erivajadustega laste perede hulgas. Peresid küsitlesid maakondades maakondlike puuetega inimeste kodade eestvedamisel Senta Michelson Tartu Puuetega Inimeste Kojast, Urve Kimmel Viljandimaa Puuetega Inimeste Nõukojast ja Kaia Kaldvee Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Kojast.

Augusti keskpaigast septembri lõpuni küsitleti viitkümnet peret kolmes maakonnas. Küsitlus hõlmas nii maa kui linna peresid, kus kasvasid erinevate puuetega erivajadustega lapsed vanuses 2-17 aastat.

Maakondlikud kojad, kes puutuvad igapäevatoos kokku erivajadustega laste peredega, tunnevad nende probleeme igapäevaelu tasandil. Ankeetküsitlus aitas aga kaasa probleemide väljatoomisele ja valupunktide selgitamisele, mis on vajalik, et maakonnas osataks neile tähelepanu pöörata.

Nii valmistas suurele osale vastanutest heameelt, et nende perele ja probleemidele on hakatud tähelepanu pöörama. Samas oli aga näiteks Tartu piirkonna lapsevanemate suhtumine pessimistlik ja puudus usk, et olukord paraneb. Üldiselt arvati, et paljud probleemid tulenevad sellest, et Eesti ühiskond ei arvesta piisavalt erivajadustega inimestega ning suur osa elanikkonnast suhtub tõrjuvalt puuetega inimestesse. See küsimus tõstus eriti Ida-Virumaal. Viljandimaal aga tõdeti, et puuetega lastele ja nende peredele on

Projekti avamisel haridus- ja teadusministeeriumis. Vasakult Helve Luik, Sirlis Sõmer ja Riho Rahuoja.

küllaltki palju tähelepanu pööratud. Maakonnas – Tarvastus ja Viljandis – tegutseb kaks puuetega laste ja lastevanemate tugirühma. Viljandimaa Puuetega Laste tugirühma kuulub umbes 80 peret kogu maakonnast, Tarvastu vallas on tugirühmal 32 liiget.

Oodati, et seadused muutuksid puudega inimeste sõbralikuks ning kindlasti konkreetseks. Sooviti, et seadustes oleks kindlaks määratud täidesaatja ja vastutaja ning tagatud rahastamine. Viljandimaal ilmnes ka, et inimesed ei tea oma seadustest tulenevaid õigusi ja võimalusi.

Pered soovivad kindlustunnet ja *teenuste* rahastamisel stabiilsust. Tartu maakonnas valmistas mõnele perele raskusi konkreetsete teenuste nimetamine, kuna elati üks päev korraga ja sageli ei olnud vanemad kaugemale mõelnud.

Suurem osa Ida-Virumaa peresid eelistas erivajadustega lapse arendamiseks ja hooldamiseks saada toetust teenusena. Ilmnes, et teenuste kättesaadavus Ida-Virumaal oli piirkonniti väga erinev. Suuremates linnades nagu Narvas, Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Jõhvis oli olukord tunduvalt parem kui maapiirkondades. Abi loodeti saada just kohalike sotsiaaltöötajatelt ja puuetega inimeste ühingutelt, kust enamik küsitletuist oli informatsiooni saanud.

Vasakult Maie Soll, haridus- ja teadusministeeriumi nõunik, anketeerijad Urve Kimmel ja Sirje Tihhanov.

Küsitlusel ilmnas, et pered, kus kasvab erivajadusega laps, on lapsega seotud *lisaväljaminekute* tõttu suhteliselt madala elatustasemega.

Tihti ollakse materiaalses raskustes, kuid ei juleta seda tunnistada või arvatakse, et küll ma toime tulen, teistel on veel kehvem.

Perede soovid ja ootused on maal erinevad. Viljandi- maal tõsteti probleemidena esile materiaalsete ressursside nappust, ebapiisavat bussiliiklust, eriarstiabi ja taastusravi ja nõustamise rasket kättesaadavust.

Selgus, et pered vajavad vähemal või suuremal määral *koolitamist* ja teadmiste täiendamist. Et toime tulla murega oma lapse pärast, rõhutati Ida-Virumaal nii psühholoogilise kui psühhiaatrilise toetuse vajalikkust.

Õppimisvõimaluste suhtes maakonniti arvamused erinesid. Tartu maakonna lapsevanemate ühine arvamus oli, et hetkel on erivajadusega lapsel kõige parem õppida erikoolis ja lasteaia erirühmas, kuna ühiskond ei ole lõimumiseks valmis ja seadusandlus ei kohusta tavakoole erivajadustega lastega tegelema.

Ida- Virumaal tõdeti, et lasteasutused (lasteaiad, koolid, kutsekoolid) ei soovi vastu võtta erivajadusega lapsi.

Ida-Virumaal peeti üksmeelselt õigeks, et liikumispuudega, käitumishäiretega ja kroonilised haiged lapsed peaksid õppima tavakoolides, mida on eelnevalt

nende jaoks kohandatud (ligipääsetavus, parandusõppeklassid jm). Samuti olid paljud vastanutest Ida-Virumaal arvamusel, et ka vaimupuudega laps võiks käia lasteaias koos tavalastega, sest see on hea lapse arengule. Koolidest peeti vaimupuudega lapsele parimaks kas klassi tavakoolis või erikooli. Selgus, et Tartus on suurem osa lapsi leidnud endale erilasteaia või erikooli. Iseküsimuseks on muidugi see, kas need koolid vastavad alati lapse arengutasemele.

Projekti teise etapina viiakse 2005. aastal läbi küsitlus kõigis Eesti maakondades, mille tulemusena valmib kogu Eestit haarav analüüs.

Lissi Kurg,

projektijuht

17. novembril 2004 avati järjekordne näitus Meelis Luksi, alias Mella tööd.

Sedakorda Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse ruumes. Endla 59, Tallinn

Ajakirja "Sinuga" toimetus õnnitleb saavutuse puhul!

Eesti Puuetega Inimeste Koja tegevus väliskontaktide arendamisel 2004. aastal

**Euroopa puuetega inimeste aastale järgnenud 2004. aastal jätkus käimasolevatest projektidest kokkuvõtete tegemine, toimus elav koostöö EDF-iga, eelkõige koostööprojekti "Liituvate riikide puuetega inimeste organisatsioonide tugevdamine" raames, aga ka üldises plaanis. EPI Koda on organisatsioonina pärast EL-iga liitumist esindatud EL-i kolmanda sektori nõu-
andeorgani Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee juures. Alates maikuust on EPI Koda Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi täisliige.**

Projektid

Projektiga "Kampaania 2003" tegi EPI Koda koostööd Taani puuetega inimeste organisatsioonide liidu DSI-ga. Projekti eesmärk oli tähistada laialdaselt Euroopa puuetega inimeste aastat Eestis. Projekt lõppes 2003. aastal, kuid aruandlus ning jätkutegevuste plaanimine jäi 2004. aastasse. Jätkutegevusena esitas EPI Koda *Phare Access* programmile koostöös Hollandi kaitstud ja toetatud töökohtade katusorganisatsiooniga CEDRIS projekti idee, kuid kahjuks ei leidnud see toetust. EPI Koda ülesandeks on leida võimalusi puuetega inimeste tööhõivealase koostöö edendamiseks Euroopa tasandil muul moel.

"Liituvate riikide puuetega inimeste organisatsioonide tugevdamine" on EPIK-i ja EDF-i koostööna elluviidav ning *Phare* vahenditest rahastatav projekt, millega

tahetakse luua liituvate riikide puuetega inimeste katusorganisatsioonid seal, kus neid veel pole, ning juba olemasolevate katusorganisatsioonide tegevusele kaasa aidata. Projekt algas 2003. aastal ja kulmineerus 22. oktoobril 2004.

Projekti elluvijaks Eestis on kaks töörühma, kes tegelevad kumbki oma alaga. 9. ja 10. oktoobril toimus infoseminar, kus arutati Euroopa Liidus leiduvaid võimalusi puuetega inimeste olukorra parandamiseks. 4.-5.oktoobril 2004 oli EPI Koda ja EDF-i infoseminar "Puuetega inimeste poliitika süvalaiendamine". Kavas on muuta poliitilisi väitlusi sisaldavate rahvusvaheliste seminaride-konverentside korraldamine traditsiooniks.

Projekti töörühm valmistas raporti puuetega inimeste olukorrast Eestis ning koostas puuetega inimeste tööhõive edendamise tegevuskava.

Projekti tõttu oli EPI Kojal võimalus osaleda EDF-i aastakoosolekul Ateenas 2003. ja Varssavis 2004. aastal, kus EPI Koda võeti EDF-i täisliikmeks.

Puuetega inimeste parlament

Euroopa parlamendis 2003. aasta 9.-11. novembrini toimunud üritus näitas, et EL-i võimuorganid on huvitatud puuetega inimeste probleemidest. Delefaatide arv oli nagu Euroopa parlamendis riikide rahvaarvu järgi. Toonitati vajadust olemasolev tööhõive raamdirektiiv liikmesriikides ellu viia ning nõuti Euroopa Komisjonilt uue direktiivi koostamise ettepaneku tegemist veel 2003. aasta jooksul.

Õppereis Brüsselisse. Kohtumised europarlamenti *Disability Intergroupi* esindajatega, seminar 26-31 november 2003.

Kohtumine Euroopa Komisjoni kolmes peadirektoraadis.

Kohtumine Eesti esinduses.

Tööhõive meetmete seminar Ateenas 25-26 aprill 2004.

Tutvustati rahalisi toetusi puudega inimeste tööhõivele ja mitmes riigis sisse viidud puuetega inimeste tööhõivekvootide süsteeme.

Uute liikmesriikide puuetega inimeste juhtide seminar Budapestis 24-27 juuni 2004. Arutati puuetega inimeste esindatuse taset uutes liikmesriikides, tutvustati EDF-i rahvuslike kodade poliitikat ning uut juhtimiskontseptsiooni alates 2005. aastast. Arutati riigipoolset puuetega inimeste liikumise rahastamist. Võeti vastu Budapesti resolutsioon.

Kohtumisel Brüsselis Eesti EL esinduse sotsiaalküsimuste atašee Tiina Saviga, vasakult Eha Leppik, Auli Lööke, Kalev Märten, Tiina Savi, Meelis Joost, Külli Reinup

Europarlamendi *Disability Intergroupi* kohtumisõhtu 21-23 september 2004. Pr Siiri Oviir ja hr Tunne Kelam registreerisid end *Disability Intergroupi* liikmeks. Toimus eraldi kohtumine hr Tunne Kelamiga.

EDF-i nõukogu ja rahvuslike sotsiaalse kaasatuse tegevuskavade seminar Brüsselis 9-11 oktoober 2004.

EDF-i nõukogu koosolekul arutati EDF-i rahvuslike kodade strateegiat, mis põhineb kolmel sambal:

- töö Euroopa seadusandluse rakendamise tagamiseks liikmesriikides,
- kogemuste vahetamine ning vajadusel rahvuslike kodade püüdlustele kaasaaitamine,
- liikmesriikide otsustada olevate valdkondade kohta info andmine EDF-ile.

Rahvuslike sotsiaalse kaasatuse tegevuskavade hinnang.

NAP-ide (sotsiaalse kaasatuse tegevuskavade) elluviimise monitooring. Euroopa Komisjon saatis esimese raporti liikmesriikide ministriumidele 16.oktoobril.

EDF-i projekti jätkuna on kavas edendada koostööd Eesti, Läti ja Leedu katusorganisatsioonide vahel. Rahastamise taotlus *Phare* piiriülese koostöö keskmise suurusega projektide fondile on esitatud, vastust pole veel saadud.

Projekti järgi on kavas luua Baltimaade ja Põhjamaade ruum EPI Koja Toompuiestee 10 majas, kus saaks tutvuda Balti mere äärsete riikide puuetega inimeste liikumisega, korraldada koosolekuid ning nimetatud riikide puuetega inimeste organisatsioonide esindajail oleks võimalus vajadusel töötada.

Arenenud koostöö 2004. aastal

e-ISOTIS – Euroopa MTÜ e-ligipääsetavuse edendamiseks. Koostöös selle organisatsiooniga on esitatud projektid, mille e-ISOTIS ise ette valmistas. Esialgu pole teada, kas koostöö ka käima läheb.

Workability International Europe puuetega inimeste tööhõive edendamiseks. EPI Koda on saanud pakumise liituda organisatsiooniga. Kuna soovime esmalt koostööd Euroopa tasandil puuetega inimeste tööhõive valdkonnas, ei astu EPIK praegu organisatsiooni liikmeks.

Fundación INTRAS – Hispaania sihtasutuse INTRAS välissuhete juht Pablo Sáncheze kutsel osaleb EPI Koda taotluses e-õppe edendamiseks puuetega inimestele. Tagasiside programmi rahastamise kohta veel puudub.

EPI Koja poole pöördus organisatsioon CONSEN, et algatada koostööprojekti "Ligipääsetavus infole", mida rahastaks EL-i 6. raamprogramm. EPI Kojal ei ülevaadet 6. raamprogrammi eesmärkidest ning võimalustest. Põhimõtteline nõusolek koostöök on antud.

Välissuhete arengupotentsiaal ja plaanitud tegevused

Põhjamaade puuetega inimeste koostööorganisatsiooni juhatuse liige Pekka Tuominen, kes on ka EDF-i juhatuse liige, soovib leida võimalusi EPI Koja ja teiste Balti riikide katusorganisatsioonide kaasamiseks Põhjamaade puuetega inimeste koostööorgani töösse.

EDF-i algatatud koostööprojektid.

“Agenda 22” on Rootsi ja Hollandi katusorganisatsioonide algatatud koostööprojekt, mis keskendub Agenda 22 meetodi rakendamisele puuetega inimeste elukvaliteedi parandamiseks kohalikes omavalitsustes.

“AADRTP projekt”. Koostöös Kreeka rahvusliku katusorganisatsiooniga viib EDF ellu Euroopa Nõukogu direktiivil 2000/78/EC põhineva seadusandluse koolituse, lisaks toimuvad partnerriikides, kelleks on ka Eesti, seminarid. Koolitusel osalevad kaks juriidilise taustaga esindajat puuetega inimeste liikumise seest.

Kas tagasihoidlik kivilinnake Brüssel kannab välja selle koormuse, mis Euroopa Liidu südameks olemine talle paneb?

Eesti mehed Euroopa Komisjonis Eesti asja ajamas.

EPI Koja esindajatest osalevad Euroopa tasandi töös ning väliskoostöös

juhatuse eestseisja Helve Luik, kes on SA Eesti Agrenska Fondi nõukogu liige ning juhatuse jae EDF-i krooniliste

haiguste töörühma liige Sirje Tihhanov. Välissuhete spetsialist Meelis Joost on EMSK III grupi (erinevad huvirühmad) liige ning SA Eesti Agrenska Fondi juhatuse liige. Tegevjuht Lissi Kurg on EMSK asendusliige.

Meelis Joost

EPI Koja välissuhete spetsialist

Aastale 2004 mõeldes

Kui põllumees teeb kokkuvõtteid sügisel peale saagi koristust, siis teised inimesed vaatavad elule tagasi aasta lõpus. Käes on kuu, kus süüdatakse advendiküünlad. Mõeldakse neile, kes on kaugel või jäädavalt lahkunud, aga ei unustata ka lähedasi, kes iga päev on meie kõrval.

Mina, mõeldes tagasi möödunud aastale, tunnen rõõmu, sest mul on olnud õnn olla ümbritsetud toredatest ja teotahelistest inimestest, kes ei kurda ega virise, vaid nappe ressursse kasutades muudavad oma organisatsiooni liikmete elu huvitavamaks.

Ühe omavalitsuse tasemel algab kõik koostööst (või selle puudumisest).

Viljandi linnas, kus ma töötan juba üheteistkümnendat aastat, võin kinnitada, on igal aastal meie ühised ettevõtmised sisukamaks ja koostöö puuetega inimeste kojaga paremaks läinud. Kojast on kasvanud seda juhtivate inimeste abil linnale partner, mitte linnalt rahaküsija.

Koostöö on alati kahepoolne ja suuremaks abisaajaks on tihti osutunud omavalitsus, kel pole vaja mõistatada, mida peaks ette võtma, et linn või koduväld oleksid koht, kus on kõigil hea elada sõltumata vanusest või erivajadusest.

Viljandimaa Puuetega Inimeste Koda lööb asjatundlikult kaasa linna ellu puutuvate küsimuste lahendamisel. Aktiivsete organisatsioonide juhte ja liikmeid on kaasatud volikogu paljude erikomisjonide töösse. Ja uskuge mind, kasu on sellest mõlemale poolele. Olen kindel, nii ei ole see üksnes Viljandimaal, vaid on ka mujal Eestis.

Aasta lõpul on kombeks nii endale kui teistele head soovida, lootuses, et soovid ka täituvad. Minu sõnad on – olgu teil alati, mille üle rõõmu tunda, alati keegi, keda südames hoida ning alati sedagi, mida teistele anda.

Helmen Kütt,

Viljandi abilinnapea

Puhtast südamest...

Ostes OMO, annetad mitte küll suure, aga siiski väga tähtsa summa Eesti Puuetega Inimeste Keskuse oma kodu loomiseks – et pakkuda puuetega inimestele Eestis täisväärtuslikku elu.

JCDecaux UNICOM

OMO

Ajakiri "Sinuga"

Toimetaja: Eha Leppik

Toimetuse kolleegium:

Kaia Kaldvee, Lissi Kurg, Kai Kukk

Küljendus: Külli Reinup

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Toompuiestee 10, 10137 Tallinn

Tel. 66 16 629, faks 66 16 628

www.epikoda.ee

epikoda@epikoda.ee